

УДК 343.1

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-4-317-322

Юрій КРАМАРЕНКО[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У статті надано увагу особливостям здійснення інформаційно-аналітичної діяльності у кримінальному провадженні. Змагальність сторін кримінального провадження представлена у вигляді певної системи відносин, під час яких кожна з них прагне досягти своєї мети. З огляду мети та процесуальних можливостей визначено завдання, які ставлять перед собою сторони. На підставі такого аналізу визначено напрями інформаційно-аналітичної роботи сторін. Метою інформаційно-аналітичної роботи є збирання таких даних та відомостей, що дозволяють вирішувати конкретні поточні та перспективні завдання та досягати очікуваного результату. В цьому аспекті сторона обвинувачення має певні переваги, оскільки має можливість користуватися не тільки відкритими даними, а й іншою інформацією, що є обмеженою у доступі.

Ключові слова: адвокат, захист, інформація, кримінальне провадження, обвинувачення, розслідування.

Постановка проблеми. Кримінальне провадження можна розглядати як певну систему відносин, під час існування якої дві сторони (обвинувачення та захисту), які мають протилежну мету, намагаються на першому етапі переконати один одного у власній правоті, а у подальшому переконати третю (суд) у правильності своєї версії щодо минулої події та винуватості особи, яка притягується до відповідальності. Як визначено у ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) «кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими цим Кодексом» [1]. Стосовно судового процесу є навіть твердження, що це «спектакль, поставлений двома режисерами: прокурором і адвокатом» [2, с. 26].

З огляду на сучасний стан і очікування значної частини суспільства можемо констатувати наявність досить широкого кола технологій, що дають можливість не тільки визначати закономірності та прогнози щодо окремих соціальних явищ та процесів, а й штучно створювати реальність (а по суті «шоу» чи «спектакль»), що може сприйматися сторонніми особами як дійсно існуюча ситуація. Такі тенденції не бувають осторонь від багатьох сфер, в тому числі і кримінально-процесуальної діяльності, ефективність якої залежить, передусім, від якісного та повного збирання та оцінки доказів щодо фактів та обставин, що мають значення для вирішення справи. Інформаційно-аналітична діяльність становить серцевину діяльності не тільки для сторони обвинувачення, а й сторони захисту, які, по суті, кожен своїм шляхом прямують від мисленнєвого відтворення дійсних обставин минулої події до донесення встановлених фактів та обставин (прийнятного образу або мисленнєвої моделі про неї) до осіб, які ухвалюють рішення по суті справи.

Кримінально-процесуальне законодавство за останні десять років зазнало суттєвих змін. Змінились підходи до оперативного-розшукової діяльності, слідчих дій, повноважень слідчого, ролі прокурора та можливостей адвоката як захисника. Також розширились судовий контроль та можливість змагальності сторін кримінального провадження. Тут не можна не згадати те, що змінилось і саме формулювання мети кримінального провадження. Колишня мета і одночасно принцип кримінального

© Ю. Крамаренко, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9023-6302>

ykramlawyer@gmail.com

процесу «встановлення істини» трансформувались «в забезпечення доведеності вини (винуватості) поза розумним сумнівом», при цьому формулювання «з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи» залишилися тільки в ст. 31 Конституції України [3]. Проте треба визнати, що, крім термінологічних змін, сутність та мета кримінального процесу від цього фактично не змінилась, оскільки можна лише констатувати на зміну акцентів – із встановлення дійсності (поява внутрішніх переконань стосовно дійсності) щодо минулих обставин події особою, яка ухвалює рішення, на необхідність доведення їх перед стороннім спостерігачем. Тут можна сказати, що інтровертивна установка кримінального провадження змінилась екстравертивною.

Зазначене у сукупності із постійними змінами кримінально-процесуального законодавства та реформування правоохоронних органів вимагає глибокого розуміння та удосконалення підходів до інформаційно-аналітичної діяльності під час здійснення кримінального провадження. При цьому вважаємо, що це питання необхідно розглядати системно, тобто з урахуванням можливостей, мети та інтересів всіх учасників, що мають вплив на перебіг кримінального провадження. По суті зараз кримінальне провадження – це змагання (а іноді і протистояння) двох сторін, які мають кожен свої відповідні засоби та способи впливу на перебіг процесу провадження, та здійснюють різні тактичні дії та обирають стратегії досягнення своєї мети.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання інформаційно-аналітичної діяльності ніколи не були осторонь в наукових дослідженнях з криміналістики, оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу. Серед науковців, хто останнім часом приділяв увагу питанням аналітичної роботи, треба назвати А. Мовчана [4], який приділив увагу інформаційно-аналітичній роботі в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції, та І. Федчака [5], чия робота стосується основ кримінального аналізу. Стосовно особливостей роботи захисника у кримінальному процесі, однозначно треба назвати численні праці Я. Зейкана. Також зазначені питання тією чи іншою мірою досліджували такі фахівці, як О. Бандурка, В. Василичук, О. Долженков, О. Заєць, І. Козаченко, М. Кузнецов, М. Корнієнко, К. Чаплинський, Д. Никифорчук та ін.

Метою статті є визначення особливостей інформаційно-аналітичної діяльності сторін кримінального провадження з урахуванням переслідування ними різної мети та наявних у кожної з них власних процесуальних можливостей.

Для досягнення цієї мети буде здійснено правовий аналіз можливостей та засобів досягнення мети своєї діяльності сторонами кримінального провадження, при цьому кожна зі сторін буде розглядатись і як узагальнений суб'єкт (сторона провадження), і як окремі представники відповідної сторони.

Виклад основного матеріалу. Стаття 2 КПК України досить чітко визначає завдання кримінального провадження, що полягає в «захисті особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпеченні швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура» [1].

Пунктом 19 частини першої статті 3 КПК України визначено суб'єктний склад сторін кримінального провадження, при цьому до них належать «з боку обвинувачення: слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданний, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники». Також з огляду змісту параграфа 2 Глави 3 Розділу I «Загальні положення» КПК України до сторони обвинувачення віднесено оперативні підрозділи [1].

Розпочнемо аналіз із можливостей сторони обвинувачення. Не вдаючись у

тонкощі розмежування повноважень представників сторони обвинувачення, констатуємо однак зменшення процесуальних можливостей слідчого порівняно з кримінально-процесуальним законодавством, що діяло до 2012 року. Такий підхід потребує більшої координації та узгодженості дій уповноважених (посадових) осіб сторони обвинувачення. Треба зауважити, що оскільки потерпілий може стати стороною обвинувачення тільки з підстав, передбачених ст. 340 КПК України (у разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення), то зосереджувати увагу на особливостях його роботи з підтримання обвинувачення не будемо, зазначивши, що його наявність, зокрема з представником, що представлений адвокатом, фактично надає йому роль допомоги у зібранні обвинувальних доказів.

Для досягнення мети кримінального провадження сторона обвинувачення має змогу проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, витребування та отримання від окремих осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України, а також ухвалення процесуальних рішень. Крім того, до початку кримінального провадження уповноважені підрозділи правоохоронних органів мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність відповідно до вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», результати якої можуть бути використано як докази. Для реалізації цих можливостей правоохоронні органи мають відповідні сили та засоби.

Особливістю функцій сторони обвинувачення у кримінальному провадженні є те, що відповідно до вимог закону уповноважені особи «зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень» (ч. 2 ст. 9 КПК України) [1].

Незважаючи на досить широкі можливості сторони обвинувачення, треба вказати на «слабкі місця». Вони, передусім, полягають в тому, що результативність під час суперництва чи протистояння багато в чому залежить від того, на чієму боці перебуває ініціатива, тобто хто «нав'язує правила та темп гри» опоненту, а також спонукає його до відповідної реакції. В цьому контексті варто визнати, що незважаючи на значні можливості щодо одночасного проведення кількох слідчих дій, застосування заходів забезпечення та підтримання темпу їх проведення, особливо на початкових етапах досудового розслідування, можуть виникати ситуації, в яких ініціатива може перейти на бік сторони захисту або втратитись через процесуальні питання, наприклад визначення підсудності. Крім того, з огляду вимог щодо безпосередності дослідження судом показань (ст. 23 КПК України) та окремі суперечності щодо супроводження (оперативно-розшукового супроводження) розгляду кримінальної справи на судовій стадії такі можливості у сторони обвинувачення є значно меншими. Зазначене відноситься тих проваджень, де підозрювані (обвинувачені) мають значні можливості впливу на посадових осіб і громадськість, а також вдаються до різних форм зловживання процесуальними правами. Це стосується осіб, які є причетними до впливових фінансово-промислових груп чи злочинних організацій. Так, вже неодноразово вказувалося в аналітичних звітах правоохоронних органів [6] та наукових публікаціях [7, с. 30], про використання злочинними організаціями легального бізнесу та професіоналів, що забезпечують їх діяльність, та перетворення організованої злочинності у повноцінний суб'єкт впливу на соціально-політичні процеси.

Ще одним, цілком логічним і природним обмеженням дій уповноважених осіб з боку сторони обвинувачення є конституційна вимога (ч. 2 ст. 19 Конституції України) щодо обов'язку посадових осіб «діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [3], невиконання якої може негативно вплинути на допустимість отриманих доказів.

Отже, основними завданнями сторони обвинувачення є точне та неухильне дотримання процедури здійснення певних дій та прийняття обґрунтованих рішень, зібрання доказів у тій мірі, щоб сторонньому спостерігачу було достатньо зробити категоричний висновок щодо винуватості особи, або ж вчасне припинення кримінального переслідування, а також забезпечення ініціативності та наступальності

під час провадження та недопущення перехоплення ініціативи стороною захисту, особливо на судових стадіях.

Аналізуючи можливості сторони захисту під час кримінального провадження, слід особливо підкреслити категоричне недопущення «ототожнення адвоката з клієнтом» (п. 16 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [8]. Згідно з чинним законодавством адвокат, виконуючи функції захисника, має право «вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги» (ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Дотримуючись завдань кримінального провадження, він здійснює свою діяльність «з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого» (ч. 1 ст. 47 КПК України). Особливість його діяльності полягає в дещо інших можливостях, порівняно із стороною обвинувачення, щодо збору доказів, а також в тому, що він (як і сторона захисту в цілому) не здійснює оцінку доказів та не ухвалює процесуальних рішень, хоча може спонукати інших осіб до їх вчинення шляхом подання скарг та клопотань. Також в окремих випадках сторона захисту має можливість вчиняти окремі дії щодо зібрання доказів майже на рівні зі стороною обвинувачення (наприклад, щодо залучення експерта та тимчасового доступу до речей і документів). Цікавим з погляду змагальності є поради Я. П. Зейкана, який має численні роботи щодо тактичних особливостей діяльності адвоката у кримінальному провадженні і який в роботі щодо недопустимості доказів вказував, що «особливо важливим на цей час є вміння скористатись помилками досудового слідства, вміння підштовхнути слідчого, прокурора до помилок та виявлення недопустимих і очевидно недопустимих доказів» [2, с. 5].

З погляду роздільного розуміння ролі захисника та його клієнта треба також зазначити, що вони можуть мати різні погляди щодо результатів та способів їх досягнення, особливо в тих випадках, коли захисник розглядається клієнтом тільки як інструмент для уникнення відповідальності. Треба вказати, що й Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», і Правила адвокатської етики (далі – Правила) щодо дотримання адвокатом високих стандартів верховенства права є одностайними. Стаття 25 Правил визначає, що «адвокату категорично забороняється використовувати при виконанні доручення клієнта незаконні та неетичні засоби», «використовувати свої особисті зв'язки (чи в окремих випадках особливий статус) для впливу прямо або опосередковано на суд або інший орган» тощо [9]. Тобто, з одного боку, адвокат має змогу вчиняти будь-які дії, що не заборонені законом, а з іншого – не має жодних владних повноважень та певною мірою обмежений інтересами клієнта, який іноді через некоректне розуміння власних прав чи завищених очікувань, може негативно впливати на результативність роботи адвоката. Непоодинокими є випадки коли особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, користується порадами інших осіб (часто приховано від захисника), що вимагає від адвоката додаткової пильності та поміркованості.

Отже, основними завданнями адвоката, крім «з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого», є також пошук «слабких місць» сторони обвинувачення, в тому числі щодо недопустимості доказів, та пильність щодо підзахисної особи.

Висновки. З огляду особливостей кримінально-процесуальної діяльності можна зазначити, що кожна із сторін на підставі оцінки ситуації обирає тактичні особливості здійснення окремих цілеспрямованих дій та визначає стратегію досягнення своєї мети. Для адвоката (захисника), слідчого чи прокурора така мета виражається у формі остаточного рішення по справі, а для потерпілого та особи, яка притягається до відповідальності, також в здійсненні (реалізації) їх інтересів та очікувань. Основоположним елементом такої діяльності або дій є оцінка поточної ситуації, що полягає не тільки в отриманні необхідної інформації щодо предмета доказування, а й інших відомостей, що стосуються впливу на поведінку учасників провадження. Такими напрямками інформаційно-аналітичної діяльності, крім отримання доказів та пошук їх джерел, є пошук інформації що дозволить спрогнозувати поведінку конкуруючої

сторони або осіб, які ухвалюють рішення по справі, а також супутніх обставин, що можуть вплинути на процес кримінального провадження. Ці відомості можна встановити шляхом з'ясування особистісних рис учасників провадження та осіб, які ухвалюють рішення, їх характерних моделей поведінки, а також розпізнання намірів за вторинними або супутніми ознаками. Така робота потребує пильності, поміркованості, гнучкості мислення, вміння зіставляти та інтерпретувати факти та обставини, критично ставитись до отримуваної інформації, а також вміння розпізнавати дійсні наміри опонента за його поведінкою (вербальним та невербальними сигналами) тощо. Метою інформаційно-аналітичної роботи є зібрання таких даних та відомостей, що дозволяють вирішувати конкретні поточні та перспективні завдання та досягати очікуваного результату. В цьому аспекті сторона обвинувачення має певні переваги, оскільки має можливість користуватися не тільки відкритими даними, а й іншою інформацією, що є обмеженою у доступі. Тому для адвоката є більша потреба у вміннях пошуку та аналізу інформації, а також розпізнання особистісних характеристик особи та її намірів за вторинними чи супутніми ознаками.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n742>.
2. Зейкан Я. П. Про недопустимі докази. Харків : Фактор, 2019. 128 с.
3. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Мовчан А. В. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції : навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 244 с.
5. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навч. посібник. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 288 с.
6. European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA). 2021. URL : https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/socta2021_1.pdf.
7. Сучасні питання протидії організованій злочинності в Україні та за кордоном : монограф. / Ю. М. Крамаренко, О. С. Скок, Т. В. Шевченко, В. Г. Хашев. Дніпро : ДДУВС, 2022. 216 с.
8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
9. Правила адвокатської етики / Сайт Національної асоціації адвокатів України. URL : <https://unba.org.ua/akts-naau/category/22-pravila.html>.

Надійшла до редакції 01.12.2022

References

1. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 [Criminal Procedure Code of Ukraine of April 13, 2012]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n742>. [Ukr.].
2. Zeykan, Ya. P. (2019) Pro nedopustymy dokazy [About inadmissible evidence]. Kharkiv : Faktor, 128 p. [Ukr.].
3. Konstytutsiya Ukrainy [Constitution of Ukraine] : pryunyata na p'yatyy sesiyi Verkhovnoyi Rady Ukrainy 28 chervnya 1996 roku. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 1996. № 30, art. 141. [Ukr.].
4. Movchan, A. V. (2017) Informatsiyno-analitychna robota v operativno-rozshukoviy diyal'nosti Natsional'noyi politysiyi [Informational and analytical work in operational and investigative activities of the National Police]: navch. posibnyk. L'viv : L'vDUVS, 244 p. [Ukr.].
5. Fedchak, I. A. (2021) Osnovy kryminal'noho analizu [Fundamentals of criminal analysis] : navch. posibnyk. L'viv : L'viv. derzh. un-t vnutr. sprav, 288 p. [Ukr.].
6. European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA). 2021. URL : https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/socta2021_1.pdf.
7. Suchasni pytannya protydiy orhanizovaniy zlochynnosti v Ukraini ta za kordonom [Current issues of combating organized crime in Ukraine and abroad] : monohraf. / Yu. M. Kramarenko, O. S. Skok, T. V. Shevchenko, V. H. Khashev. Dnipro : DDUVS, 2022. 216 p. [Ukr.].
8. Pro advokaturu ta advokat-s'ku diyal'nist' [On advocacy and advocacy activities] : Zakon Ukrainy vid 05.07.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>. [Ukr.].
9. Pravyla advokat-s'koyi etyky [Rules of lawyer ethics] / Sayt Natsional'noyi asotsiatsiyi advokativ Ukrainy. URL : <https://unba.org.ua/akts-naau/category/22-pravila.html>. [Ukr.].

ABSTRACT

Yuriy Kramarenko. Certain aspects of information and analytical activities during criminal proceedings. The article pays attention to certain aspects of information and analytical activities in criminal proceedings. The competitiveness of the parties to criminal proceedings is presented in the form of a certain system of relations, during which each of them strives to achieve its goal, while the means and tools for its achievement are chosen in accordance with the requirements of criminal

procedural legislation. In the work, a legal analysis of the possibilities and means of achieving the goal of their activity by the parties to the criminal proceedings was carried out.

Based on the overview of the goals and opportunities, the tasks that the parties face are defined in general terms. On the basis of such an analysis, the directions of the information and analytical work of the parties are determined. Such areas of information and analytical activity, in addition to obtaining evidence and finding their sources, are the search for information that will allow predicting the behavior of the competing party or persons who make decisions on the case, as well as accompanying circumstances that may affect the course of criminal proceedings. This information can be established by finding out the personal characteristics of the participants in the proceedings and decision-makers, their characteristic patterns of behavior, as well as recognizing intentions by secondary or accompanying signs.

The purpose of information and analytical work is to collect such data and information that allow solving specific current and prospective tasks and achieving the expected result. In this aspect, the prosecution has certain advantages, as it has the opportunity to use not only open data, but also other information that is restricted in access. Therefore, for a barrister, there is a greater need for the skills of searching and analyzing information, as well as recognizing the personal characteristics of a person and his intentions based on secondary or accompanying signs.

Keywords: *barrister, defense, information, criminal proceedings, prosecution, investigation.*

УДК 343.72

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-4-322-327

Наталія ПАВЛОВА ©

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОБМАН: ЙОГО СУТНІСТЬ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ ШАХРАЙСТВОМ

У статті здійснено аналіз наукових поглядів щодо проблем запобігання та розслідування протиправних дій, пов'язаних із обманом (шахрайством), висвітлено нормативно-правові акти, в яких подано обман як спосіб вчинення кримінального правопорушення. Наведено випадки, коли законодавець, моделюючи схожі прояви суспільно небезпечної поведінки певних суб'єктів, під час конструювання правової норми в одних випадках використовує термін «обман» (ст. ст. 142–144, 149, 157, 161, 173, 192, 303, 409 КК України), а в інших – термін «шахрайство» (ст. ст. 190, 222, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК України).

Ключові слова: *обман, шахрайство, кримінальні правопорушення, вчинені шляхом шахрайства, спосіб вчинення злочину, розслідування.*

Постановка проблеми. Прискорений науково-технічний прогрес і комп'ютеризація глобального суспільства призвели до значних змін, які зумовлюють як позитивні, так і негативні наслідки, у тому числі й вчинення обманних дій у різних сферах [1, с. 142]. Проблеми запобігання та розслідування протиправних дій, пов'язаних із обманом (шахрайством), за різних часів привертала увагу вчених різних галузей знань. До того ж законодавець обман як спосіб вчинення злочину прямо передбачив у низці статей Особливої частини КК України. Це, зокрема, ст. 142–144, 149, п. 3 примітки до ст. 149, 157, 161, 173, 190, 192 КК України. Прояви обману передбачені й ст. 258-1, 303, п. 2 примітки до ст. 303, 409 КК України.

Постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06.11.2009 № 10 надається визначення обману. Проте, незважаючи на визначеність терміна «обман» Пленумом Верховного Суду України, маємо констатувати, що дотепер немає консенсусу в єдності поглядів щодо етимологічного та змістовного наповнення обману. До того ж, як ми вже зазначили, у Кримінальному кодексі як термін «обман», так і термін «шахрайство», в

© Н. Павлова, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1572-4648>

pavlova_natalia_vvv@ukr.net